

2. Якубенко О.П. Підвищення рівня якості державного менеджменту шляхом участі громадськості у формуванні державної політики / О.П. Якубенко // Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю, 22 листопада 2011 р. – Полтава: ПолтНТУ. – 2011. – С. 292–293.
3. Ярмач О.М. Поняття. Сутність взаємодії та її роль у розвитку соціальної системи / О.М. Ярмач // Право і безпека. – 2006. – № 5-5. – С. 46 – 49.
4. Вільгушинський М.Й. Особливості процедури взаємодії судів загальної юрисдикції / М.Й. Вільгушинський // Юридичний вісник. – 2013. – № 2. – С. 90 – 97.
5. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства: Роз'яснення Міністерства юстиції України від 03. 02. 2011 / [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт Верховної Ради України – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-11>
6. Усаченко Л.М. Основні аспекти, форми та напрями взаємодії органів державної влади з неурядовими організаціями / Л.М. Усаченко // Державне будівництво. – 2008. – № 1 / [Електронний ресурс] офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
7. Кузьмин П.В. Інститути влади и гражданское общество: механизмы, технологии и перспективы взаимодействия / П.В. Кузьмин // Актуальні питання політики. – 2013. – Вип. 49. – С. 22 – 32.
8. Ярмач В.Х. Громадський контроль як одна із гарантій дотримання законності в адміністративній діяльності правоохоронних органів України // Південноукраїнський правничий часопис. – 2014. – № 4. – С. 141 – 144.
9. Концепція створення Національного контактного центру схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1269-р // Офіційний вісник України. – 2015 р. – № 98. – Ст. 3366.
10. Конституція України: Закон від 28. 06. 1996 № 254 к / 96 – ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
11. Про доступ до судових рішень: Закон від 22. 12. 2005 № 3262-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 15. – Ст. 128.
12. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон від 08. 04. 2014 № 1188-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 23. – Ст. 870.
13. Кабляк П.І. Судова влада та громадськість: проблеми вироблення взаємодії / П.І. Кабляк // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2013. – Вип. 11. – С. 215 – 218.
14. Вільгушинський М.Й. Зміст та форми взаємодії судів загальної юрисдикції з громадськістю / М.Й. Вільгушинський // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 8. – С. 73 – 84.

УДК 342.951:342.82

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ РОЗГЛЯДУ СПОРІВ АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ ПІД ЧАС МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

ANALYSIS OF DISPUTES CONSIDERATION BY ADMINISTRATIVE COURTS DURING LOCAL ELECTIONS

Белова О.І.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного публічного права

Київського національного торговельно-економічного університету

Дослідження присвячене вивченню проблемних питань, які виникали у зв'язку з розглядом адміністративними судами виборчих спорів під час останніх місцевих виборів. У статті розглянуті як типові для виборчих процесів судові спори, так і специфічні, пов'язані із застосуванням Закону України від 14. 07. 2015 року № 595-VIII «Про місцеві вибори». Розкрито окремі проблемні питання, що виникали під час реалізації громадянами як активного, так і пасивного виборчого права.

Ключові слова: місцеві вибори, виборчі спори, адміністративний суд, списки виборців, реєстрація кандидатів, передвиборна агітація, грошова застава.

Исследование посвящено изучению проблемных вопросов, которые возникали в связи с рассмотрением административными судами избирательных споров во время последних местных выборов. В статье рассмотрены как типичные для избирательных процессов судебные споры, так и специфические, связанные с применением Закона Украины

от 14. 07. 2015 № 595-VIII «О местных выборах». Раскрыты отдельные проблемные вопросы, которые возникали во время реализации гражданами как активного, так и пассивного избирательного права.

Ключевые слова: местные выборы, избирательные споры, административный суд, списки избирателей, регистрация кандидатов, предвыборная агитация, денежный залог.

The article is the research of challenging issues which arose in the context of consideration of electoral disputes by administrative courts during the recent local elections. The author examined judicial disputes typical for the electoral process as well as peculiar ones related to the enforcement of the Law of Ukraine On Local Elections. Issues of concern that took place during exercise of active and passive electoral rights by citizens also were revealed.

Key words: local elections, electoral disputes, administrative court, register of voters, registration of candidates, pre-election campaigning, deposit.

Постановка проблеми. 25 жовтня 2015 року в Україні, в умовах збройного конфлікту на сході держави та у процесі проведення конституційної реформи, що має на меті децентралізацію влади, відбулись місцеві вибори за новим Законом України «Про місцеві вибори» (далі – Закон про місцеві вибори) [8]. Цей документ передбачає значні зміни, порівняно з попередніми виборчими законами України, серед яких, зокрема: запровадження трьох виборчих систем для проведення місцевих виборів; підвищення

прохідного бар'єру до п'яти відсотків; обмеження права на участь у виборах незалежних кандидатів та можливість відкликання обраних сільських, селищних, міських голів та депутатів місцевих рад шляхом подання клопотання виборцями. Крім того, вперше було встановлено вимогу про щонайменше 30-відсоткове представництво осіб кожної статі у партійних списках, проте, на жаль, не передбачено жодних санкцій для політичних партій, які не дотримуються цієї вимоги [2].

Разом із тим, застосування Закону України від 14.07.2015 року № 595-VIII «Про місцеві вибори» виявило багато проблем і недоліків. Так, наприклад, серйозні дискусії викликала виборча система, що застосовувалась на виборах депутатів обласних, районних, міських та районних у містах рад. Фахівці майже одноставно дійшли висновку про складність і незрозумілість виборчої системи (з точки зору наслідків її застосування) як для партій і кандидатів, так і для виборчої адміністрації та виборців. Необхідно відзначити, що під час впровадження цієї системи не було враховано вимоги Конституції щодо представництва спільних інтересів територіальних громад у районних та обласних радах. Хоча ця виборча система і забезпечила пропорційний розподіл мандатів у представницьких органах між відповідними місцевими організаціями партій, які взяли участь у виборах, результати її застосування на практиці далеко не завжди були логічними. В окремих територіальних округах узагалі не було обрано жодного депутата (на рівні областей – у середньому 20% округів); у деяких округах було обрано по два і більше депутати (на рівні областей – у середньому 15% округів), а в деяких обраними стали не кандидати від партій, які підтримувались більшістю виборців, а, навпаки, кандидати, підтримані меншістю. Крім цього, в окремих випадках обрані депутати взагалі не отримали жодного голосу на свою підтримку. Тому експерти радять утриматись від застосування аналогічної виборчої системи на будь-яких майбутніх виборах [1].

Також Законом про місцеві вибори не встановлено чітких вимог до визначення меж виборчих округів для проведення місцевих виборів. Хоча за Законом ці округи повинні бути утворені з приблизно однаковою кількістю виборців, проте документом не передбачено максимального відхилення у кількості виборців між різними округами. Крім того, Закон не передбачив принципу нерозривності (зв'язності) меж округів під час проведення виборів за пропорційною системою. У результаті округи в багатьох випадках було утворено з недотриманням принципу нерозривності їхніх меж, а відхилення між кількістю виборців у деяких випадках були надзвичайно високими та сягали 700% від середньої кількості. Загалом, місяці зі спостереження за виборами ОБСЄ / БДПЛ у своєму остаточному звіті серед першочергових рекомендацій зазначила, що Закон про вибори, насамперед, потребує внесення змін та доповнень із метою забезпечення рівних виборчих прав та приведення його у відповідність зобов'язанням перед ОБСЄ та іншим міжнародним зобов'язанням щодо демократичних виборів. Крім того, заслуговує на увагу питання розробки комплексної реформи виборчої системи з метою гармонізації виборчого законодавства, що регулює проведення всіх типів виборів. Процес здійснення реформи повинен бути інклюзивним та повинен бути завершений до проведення наступних виборів [2].

Щодо проблемних питань, які виникали під час розгляду адміністративними судами виборчих спорів, пов'язаних із застосуванням Закону України від 14.07.2015 року № 595-VIII «Про місцеві вибори», то проведений аналіз дозволяє виокремити наступні категорії спорів.

Спори, пов'язані з утворенням одномандатних, територіальних виборчих округів, а також з організацією, формуванням складу територіальних, дільничних виборчих комісій. Так, наприклад, у справі № 813/5572/15 позивач вважав, що територіальні виборчі округи повинні створюватись згідно з критерієм однакової кількості виборців, а також, що постанова міської виборчої комісії, всупереч діючому законодавству, не була оприлюднена у місцевих засобах масової інформації або в інший спосіб. Відмовляючи в задоволенні позову, суд першої інстанції дійшов висновку про те, що під час створення територіальних виборчих округів враховуються географічні межі звичайних дільниць, а також принцип нерозривності меж одномандатних виборчих округів. Отже, територіальних виборчих округів з

ідеально однаковою кількістю виборців априорі існувати не може. Суд також встановив, що оприлюднення прийнятих міською виборчою комісією рішень здійснено згідно із законом, а саме – на стенді оголошень у приміщенні міської виборчої комісії. Зазначене підтверджується за допомогою фото-фіксації. Ця постанова оскаржувалась у Львівському апеляційному адміністративному суді й ухвалою від 25.09.2015 залишена без змін [9].

Зазвичай під час виборчого процесу у місцевих судах першої інстанції розглядаються спори з приводу забезпечення реалізації громадянами права голосу на виборах і референдумах, пов'язаних зі *складанням, уточненням списків виборців*. Не стали винятком і місцеві вибори 2015 року. Як свідчать результати аналізу судової практики у цій категорії справ, основною підставою звернення до суду є порушення виборчих прав позивачів у зв'язку з відсутністю їх у Державному реєстрі виборців та списках виборців взагалі, невідповідністю фактичних даних реєстрації місця проживання даним, які зазначені у реєстрі виборців тощо. Судами у наведеній вище категорії справ встановлено, що відсутність даних про позивача у списках виборців унеможливило реалізацію його конституційного права голосувати на виборах, і тому, з метою повного та всебічного захисту прав позивачів, такі права були захищені. Загалом, у адміністративних судах не виникало проблем із цією категорією справ. Разом з тим, суди дійшли обґрунтованого висновку щодо необхідності спрощення процедури голосування громадян України, які проживають або зареєстровані на тимчасово окупованій території. Зокрема, підтримуємо пропозицію встановити можливість включення таких осіб до списку виборців за рішенням суду, у разі наявності у них належним чином оформленої довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та доведення виборцем неможливості з поважних причин вчасно подати до органу ведення Реєстру заяву про зміну свого місця голосування [3].

Окремо варто виділити спори, які виникали під час висунування та реєстрації кандидатів. Так, пунктом 1 частини першої статті 47 Закону України «Про місцеві вибори» передбачено, що територіальна виборча комісія скасовує рішення про реєстрацію, зокрема, кандидата на посаду міського голови, у разі його звернення в будь-який час після реєстрації (не пізніше як за 19 днів до дня голосування) з письмовою заявою про відмову від балотування.

Враховуючи вище зазначені вимоги, Львівський апеляційний адміністративний суд скасував постанову Закарпатського окружного адміністративного суду від 13.10.2015 року у справі № 807 / 2264 / 15 і прийняв нову постанову від 06. 10. 2015 року, якою у задоволенні позову кандидата на посаду міського голови Закарпатської області відмовив, оскільки міською виборчою комісією заява позивача була розглянута по суті, і йому було правомірно відмовлено за пропуском терміну, встановленого пунктом 1 частиною першою статті 47 Закону України «Про місцеві вибори», адже заява кандидата про скасування рішення щодо його реєстрації надійшла 12. 10. 2015 (тобто пізніше 19 днів до дня голосування) [5].

Проблеми виникали також у застосуванні пунктів 1–5 статті 38 Закону «Про місцеві вибори», а саме: *при поданні заяви про реєстрацію кандидатів у депутати в багатомандатному виборчому окрузі*. Так, наприклад, Івано-Франківським окружним адміністративним судом винесено рішення у справі № 809 / 4168 / 15 про задоволення адміністративного позову Богородчанської районної організації політичної партії «Народний Рух України» до Богородчанської районної виборчої комісії Івано-Франківської області про визнання незаконною та скасування постанови № 15 від 01. 10. 2015 року та зобов'язання до вчинення дій [3]. Позов мотивовано тим, що рішення, прийняте районною виборчою комісією, не відповідає вимогам статті 38 Закону України «Про місцеві вибори».

Підставою для прийняття районною виборчою комісією оскаржуваного рішення була невідповідність поданих документів нормам пунктів 1, 2, 4, 5 частини першої статті 38 Закону України «Про місцеві вибори». Задовольняючи позов, суд першої інстанції керувався тим, що Законом України «Про місцеві вибори» *зазначений перелік підстав для відмови територіальною виборчою комісією в реєстрації кандидатів у депутати, який є виключним та розширеному тлумаченню не підлягає, і неналежне оформлення документів, необхідних для реєстрації кандидатів у депутати в багатомандатному виборчому окрузі, не є підставою, передбаченою частиною першої статті 46 Закону для відмови в реєстрації кандидата в депутати* [3]. Аналогічна позиція суду висловлена у справі № 813/5670 / 15 [6].

Ще одна проблема, пов'язана із реєстрацією кандидатів, висвітлена у справі № 347/1960/15. Так, Львівський апеляційний адміністративний суд постановою від 11.10.2015 скасував рішення суду першої інстанції від 07.10.2015 року як незаконне і прийняте з недотриманням норм матеріального права та постановив нове рішення, яким у задоволенні позову Особи 1, 2, 3, 4 до Територіальної виборчої комісії (далі – ТВК) про скасування рішень та зобов'язання провести реєстрацію кандидатів у депутати відмовив. Причиною скасування постанови суду першої інстанції є порушення позивачами вимог абзацу першого частини дев'ятої статті 41, абзацу першого частини четвертої статті 42, абзацу першого частини четвертої статті 43 Закону України «Про місцеві вибори», а саме: *подання документів не в повному обсязі*. Як встановлено під час розгляду справи, до Територіальної виборчої комісії позивачами подано неповний пакет документів для реєстрації кандидатами в депутати до сільської ради, що, на думку суду апеляційної інстанції, стало законною підставою для ТВК у відмові в їх реєстрації. З посиланням на імперативність норм виборчого законодавства суд апеляційної інстанції не прийняв посилення позивачів на ту обставину, що головою ТВК їм було надано право здати ксерокопії паспортів з ідентифікаційними номерами, чотири фотографії 1 жовтня 2015 року, адже термін подачі документів сплинув 30 вересня 2015 року о 24:00 год [4].

Специфічними провадженнями, які вперше розглядалися саме під час місцевих виборів 2015 року, є справи щодо *дотримання принципу гендерної рівності під час висунення кандидатів у депутати*. У справі № 813/5720/15 суд дійшов висновку, що перелік підстав відмови у реєстрації кандидата в депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голів, старости, згідно з частинами першою, другою статті 46 Закону України «Про місцеві вибори» є вичерпним, тому покликання представника позивача на порушення вимоги частини третьої статті 4 Закону в частині пропорційного представництва у виборчих списках кандидатів різної статі є безпідставним, оскільки недотримання принципу гендерної рівності не є підставою для відмови у реєстрації кандидатів [10].

Крім того, протокол зборів, на яких відбувалось формування списку кандидатів у депутати, не входить до переліку документів, передбачених статтею 38 Закону України «Про місцеві вибори», що подаються до окружної виборчої комісії для реєстрації кандидатів у депутати від відповідної політичної сили, адже такий протокол є внутрішнім документом її осередку [10].

Разом із тим, Законом про вибори встановлено вимогу про щонайменше 30-відсоткове представництво осіб кожної статі у списках партій, проте не передбачено жодних санкцій для політичних партій, які не дотримуються цього положення. Крім того, 23.09.2015 року ЦВК прийняла постанову, якою вона роз'яснила, що невиконання вимоги про 30-відсоткову гендерну квоту не може слугувати підставою для відмови у реєстрації списків кандидатів. Роз'яснення було визнано недійсним Київським апеляцій-

ним адміністративним судом, проте його постанову згодом було скасовано Вищим адміністративним судом України.

У зв'язку із цим, Місія зі спостереження за виборами ОБСЄ/БДПІЛ рекомендує розглянути можливість створення механізму забезпечення виконання вимоги щодо гендерної квоти. Також, на думку міжнародних фахівців, необхідно розглянути питання щодо застосування додаткових спеціальних тимчасових заходів для просування кандидатів-жінок, у тому числі доступу до державного фінансування та створення для них більш вигіршних позицій, а політичним партіям розглянути шляхи подальшого досягнення гендерного балансу у своїх списках [2].

До одних із найбільш проблемних питань у застосуванні Закону України про місцеві вибори на етапі реєстрації кандидатів стали положення статті 44 «Грошова застава». Проблемаю стала та обставина, що Закон дозволяє неоднозначне тлумачення цієї норми щодо *особи, уповноваженої для внесення такої грошової застави*.

Не вирішила цієї проблеми і постанова Центральної виборчої комісії (далі – ЦВК) № 171 від 10.08.2015 «Про Порядок внесення, повернення та перерахування грошової застави на місцевих виборах», оскільки в ній позиція ЦВК звелась до цитування положень Закону та не вирішила проблеми неоднозначного тлумачення статті 44 Закону України про місцеві вибори.

Загалом, це положення стало причиною скасування багатьох судових рішень окружних адміністративних судів судами апеляційних інстанцій. Так, наприклад, Львівський апеляційний адміністративний суд 09.10.2015 року скасував постанову Тернопільського окружного адміністративного суду від 05 жовтня 2015 року у справі № 819/3228/15 та прийняв нову постанову, якою в задоволенні позову Тернопільської районної у Тернопільській області організації Політичної партії «Соціалісти» відмовив. Апеляційний суд вважав помилковим і необґрунтованим висновок суду першої інстанції щодо протиправності оскаржуваного рішення відповідача з таких підстав.

Згідно з частиною першою статті 41 Закону України «Про місцеві вибори», кандидати в депутати у багатомандатному виборчому окрузі, включені до виборчого списку кандидатів у депутати від місцевої організації партії, реєструються відповідною територіальною виборчою комісією в разі дотримання умов, передбачених статтею 38 цього Закону. Згідно з частиною першою статті 38 цього Закону, відповідна територіальна виборча комісія реєструє кандидатів у депутати в багатомандатному виборчому окрузі (за умови отримання необхідних документів, одним із яких, за пунктом 10 зазначеної статті, визначено документ про внесення грошової застави, відповідно до статті 44 цього Закону). Водночас частиною першою статті 44 Закону України «Про місцеві вибори» передбачено, що грошова застава вноситься *місцевою організацією партії, яка висунула виборчий список кандидатів у депутати в багатомандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду міського голови, або організацією відповідної політичної партії вищого рівня, а також особою, яка висувається кандидатом на посаду міського голови шляхом самовисування, після початку виборчого процесу та до подання документів територіальній виборчій комісії для реєстрації кандидатів у безготівковому порядку на спеціальний рахунок відповідної територіальної виборчої комісії*.

На виконання вимог статті 44 Закону України «Про місцеві вибори» Центральна виборча комісія постановою від 10.08.2015 року № 171 затвердила Порядок внесення, повернення та перерахування грошової застави на місцевих виборах, пунктом 2 якої визначено, що цей вид платежу вноситься місцевою організацією політичної партії, яка висунула виборчий список кандидатів у депутати в багатомандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду міського голови, або організацією відповідної політичної партії вищого рівня, а також особою, яка висувається кан-

дидатом на посаду міського голови шляхом самовисування [7]. З наведеного вище випливає, що основним критерієм сплати застави щодо кандидатів, висунутих партією, є перерахування коштів у безготівковому порядку з розрахункового рахунку партії, а інших способів оплати застави цьому випадку не передбачено.

Отже, сплата застави партійними організаціями може здійснюватись лише за рахунок коштів цих організацій, а використання для цих цілей коштів інших фізичних чи юридичних осіб не допускається. Якщо районна організація політичної партії не зареєстрована як юридична особа та не має відкритих рахунків у банківських установах, це також не дає їй право використовувати для внесення грошової застави кошти фізичних чи юридичних осіб, оскільки статтею 44 Закону України «Про місцеві вибори» та пунктом 2 Порядку внесення, повернення та перерахування грошової застави на місцевих виборах, затвердженого постановою Центральної виборчої комісії від 10.08.2015 року № 171, передбачено можливість внесення грошової застави організацією відповідної політичної партії вищого рівня.

З наведеного випливає, що платіжний документ має визнаватись належним за умови внесення місцевою організацією партії або організацією відповідної політичної партії вищого рівня грошової застави в безготівковому порядку з розрахункового рахунку партії. Вважаємо, що виборча комісія вправі відмовити в реєстрації виборчого списку кандидатів у депутати лише у разі неотримання цих двох вимог, незалежно від того, хто особисто був платником грошової застави.

Аналіз інших проблем, які виникли під час процесу проведення місцевих виборів, дозволяє констатувати, що вони аналогічні, адже відбуваються під час кожних виборчих процесів – порушення термінів, форм і умов проведення передвиборної агітації; неотримання порядку виготовлення бюлетенів та їх передачі виборчим комісіям;

порушення порядку голосування та підрахунку голосів на виборчій дільниці тощо.

Висновки. Отже, специфічними для місцевих виборів 2015 року стали спори із приводу скасування рішення про реєстрацію кандидата в депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, старости. Це пов'язано з тим, що законотворець увів обмежувальний термін, у межах якого територіальна виборча комісія може скасувати рішення про реєстрацію зазначених суб'єктів виборчого процесу, а саме – не пізніше ніж за 18 днів до дня голосування (частина третя статті 47 Закону про місцеві вибори). Крім того, до проблемних слід віднести спори щодо дотримання принципу гендерної рівності під час висування кандидатів у депутати. Ці справи вперше розглядалися саме під час місцевих виборів 2015 року, і їх виникнення також пов'язано з прийняттям нового Закону про місцеві вибори, яким встановлено вимогу про щонайменше 30-відсоткове представництво осіб кожної статі у списках партій. Разом із тим, законотворці не передбачили жодних санкцій для політичних партій, котрі не дотримуються цього положення. Проблемними у застосуванні Закону України про місцеві вибори на етапі реєстрації кандидатів стали також положення статті 44, якими надане неоднозначне визначення особи, уповноваженої для внесення такої грошової застави.

Таким чином, аналіз судової практики справ, що розглядалися судами під час місцевих виборів 2015 року, дозволяє констатувати, що в основному в судах не виникало труднощів із приводу застосування норм виборчого законодавства. Разом із тим, поодинокі випадки помилкового застосування Закону України «Про місцеві вибори» є, швидше за все, наслідком прийняття цього Закону за два місяці до початку виборчого процесу, що вплинуло на якість його застосування та неоднозначність тлумачення окремих норм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конференція «Місцеві вибори 2015: висновки та рекомендації». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/uk/web/kyiv/news-event/press-releases/-/asset_publisher/0RpFg6nffNLd/content/council-of-europe-cec-ifes-and-osce-to-discuss-the-conduct-of-local-elections-in-ukraine?_101_INSTANCE_0RpFg6nffNLd_viewMode
2. Підсумковий звіт Мисії зі спостереження за виборами ОБСЄ / БДІПЛ від 19 лютого 2016 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/odhr/elections/ukraine/223811?download=true>
3. Постанова Івано-Франківського окружного адміністративного суду від 06. 10. 2015, справа № 809 / 4168 / 15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52025953>
4. Постанова Львівського апеляційного адміністративного суду від 11. 10. 2015, справа № 876 / 10083 / 15. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52190609>
5. Постанова Львівського апеляційного адміністративного суду від 16. 10. 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52410062>
6. Постанова Львівського окружного адміністративного суду від 04 жовтня 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/51888865>
7. Постанова Центральної виборчої комісії від 10. 08. 2015 року № 171 «Про Порядок внесення, повернення та перерахування грошової застави на місцевих виборах». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts/ShowCard?id=41028>
8. Про місцеві вибори. Закон України від 14. 07. 2015 року № 595-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/595-19>
9. Ухвала Львівського апеляційного адміністративного суду від 25. 09. 2015, справа № 813 / 5572 / 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52124695>
10. Ухвала Львівського апеляційного адміністративного суду від 12. 10. 2015, справа № 876 / 10088 / 15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52256153>